

חמש סונטות מתוך 'ספר השירים'

.74

עִפְתִּי מִלְחָשׁב כִּי־עַד עוֹד לֹא רָפָה
רוּחִי מִלְהַגֹּת אֶף בְּדַמוּתָךְ עֲדָנָה,
כִּי־עַד זֶה בְּחַיִּי עַד כֹּה דָבַק הַגִּנִּי,
כְּלִי נוֹס מֵעַל גְּנִיחוֹת כְּבֹד לְעִיפָה ;

וְאֵיךְ, בְּעוֹד עַל דְּבַר פְּנִים וּמַחְלָפָה
אֲשִׁיר בְּלֹא תַכְלָה, עַל עֵין מְשׁוֹכְכֶת,
עוֹד לֹא חָסַר לִי קוֹל, עוֹד לְשׁוֹנֵי דוֹכְכֶת
בְּעוֹד בְּשִׁמְךָ אֶקְרָא בְּיוֹם כְּבִלִיל-עִיפָה ;

אֵיךְ לֹא נִלְאוּ רַגְלֵי, לֹא נִתְמַרְטוּ עֲדִין,
בְּעוֹד בְּעַקְבוֹתֶיךָ כֹּל שֶׁעַל אֶעְבֹּר,
בְּהַשְׁמִי בְּזֹאת הַמוֹן פְּסִיעוֹת לְאֵין ;

וּמָה מְקוֹר לְדִיו, מָה לְדַפִּים מְקוֹר,
כִּי מִלְאֲתִים (וְלֹא בְּאֶמְנוֹת אֲשֶׁמָּה אִם
טְעִיתִי בְּתוֹךְ כֶּךָ ; אֲשֶׁם בְּזֹאת אֲמֹר).

* מתוך הספר 'פטררקה ואחרים' – 101 סונטות וססטינה אחת' העתיד לראות אור בהוצאת 'קשב'. המספרים שבראשי הסונטות מציינים את מספרו של השיר ב"ספר השירים" (canzoniere) של פטררקה.

עיני החזן הללו בי הכו מכה,
 הן שָׁעָשׂוּ כִּי לְפָצְעֵי אֶף הֵן תְּרַפְּאֵנָה,
 נְסֻחַת-כְּשָׁפִים, מְרַקַּחַת-עֶשֶׂב זֹאת לֹא תִשְׁיַגְּנָה,
 לֹא אֶבֶן מִגַּ שְׁמֵן הַיָּם שְׁלָנוּ רְחוּקָה ;

מֵאַהֲבָה אַחֲרַת בְּגִלְלָן דְּרַפִּי נִתְקָה,
 וְנִשְׁמָתִי – הִגִּיג יְחִיד, מִתּוֹק, יַפְעֵמְנָה ;
 אִם לְשׁוֹנֵי בְּעַקְבוֹתָיו לְלַכַּת יִרְצָנָה,
 לֹא בָּהּ הִטִּיחוּ לְעַגְגְּכֶם, כִּי בְּמִדְרִיף דְּרַפָּה.

עיני החזן הללו – הן שְׁבִגְלָלָן
 נִסְיוֹ שֶׁל אֲדוֹנֵי רְמִים כְּמִנְצָח
 בְּכָל, וּבִיּוֹתֵר – פֹּה בְּצַדִּי, בְּצֹלַע.

עיני החזן הללו הן שְׁעַד עוֹלָם
 תְּחִינָה בְּלִבִּי, בְּרִשְׁף מִתְּלַקַּח,
 וּמִלְדָּבֵר בְּהֵן בְּשׁוֹם שְׁעָה לֹא אֵלֵא.

עיני החזן הללו [...] לפצעי אך הן תרפאנה – רמז למיתוס על דבר אכילס, שפצע את טלפוס מלך מיסיה בחניתו, ואחר-כך ריפא את פצעו באבקת חלודה מלהב אותה חנית. בהקשר 'מחלת האהבה' כבר כתבו על כך משוררי רומא פרופרטיוס ואובידיוס. אצל פרופרטיוס כתוב (ספר 'ב',):

כָּל מַחְלוֹת בְּנֵי-אָדָם – רְפוּאָה תִּגִּיֵּהן וְתִכְרָאנָה :
 הָאַהֲבָה לְבָדָה אֶת הָרוּפָא תִתְעַב.

[...]

גם הצעיר המיסי, שחננית הימונית פצעתהו,
 פצע נחל וצרי בה-בחנית בו-בזמן.

ואילו אובידיוס, ב"רפואות האהבה", כתב:

להב-תנית אכילס, שדקר את אויבו, בן-הרקלס,

הוא שהביא אחר-כך צרי הפציעה שפצע.

הפרשנים מציינים, שבאמצעות שירתם של הטרוכדורים נפוץ מיתוס זה בכל הספרויות הרומאניות.

נוסחת-כשפים [...] מרקחת-עשב [...] אבן-מג – במקור, ביתר פשטות: "כוח עשבים, או אמנות-הכישוף/ או אבן רחוקה מן הים שלנו". גם כאן, אל נכון, רמז לשורות משל אובידיוס ("על התשפורת"):

כך אֶתְּכָה מְשִׁיעָה יוֹתֵר מְעֻשָׁב עֵז-פֶּחַ

שְׁבִכְשָׁרָה הָאֵים יָד אִישׁ הַקְּשָׁף תִּקְצֹר

מאהבה אחרת בגללן דרכי נותקה – כהערת פרשניו העתיקים של פטררקה: עיני לאורה ניתקן את האפשרות שיאהב כל אהבה אחרת, לא רק אישה, כי-אם כל דבר אחר שהוא.

[...] **מדריך דרכה –** ההגיג המתוק על לאורה.

ניסיו של אדוני [...] פה בצידי, בצלע – אמור, אל האהבה, המופיע כאן ובמקומות אחרים בספר השירים בדמות אדון פיאודלי, שקבע את מחנהו בליבו של פטררקה משהכניעו.

אָמור, אַשֶׁר כָּל מַחֲשַׁבְתִּי מוֹלֵךְ הִיא מְפֹלֶשֶׁת,
 גַּם צָעֲדֵי הַמֵּי־סָרִיס, עֵת אֶךְ אַתָּה תִּנְחַנְנִי,
 הַבֵּט-נָא לְמַצּוּלוֹת לְבִי, בְּמַבְטֶךָ נִקְבְּנִי,
 הֵן שָׁם תִּרְאֶה אֶת שְׁנֵסְתֶר מִמַּבְטֵי בְּנֵי-אִשָּׁת.

לְכֹתִי אַחֲרֶיךָ כְּכֹר הַנְּחִיל לִי דְוֵי עֲנוֹת רוּטְשָׁת,
 אֲבָל אַתָּה מֵהָר אֶל הַר עוֹדֶךָ עוֹלָה בְּדָרְךָ,
 מִיּוֹם לְיוֹם, וְלֹא תִשְׁגִּיחַ כִּי אֲמוּט בַּפֶּרֶךְ,
 כִּי כֹה עֲיַפְתִּי, וְהִשְׁבִּיל תְּלוּל מַדֵּי מַגָּשָׁת.

אֲכֹן, הִנֵּה מִמְרַחֲקִים הָאוֹר, מְתוֹק, נִשְׁקָף לִי,
 אֲלִיו תוֹבִיל וְתִדְרֹבֵן בְּנִתִּיבַת מִהַמּוֹרוֹת,
 אֲבָל לְעוֹף, שְׁלֹא כְמוֹךְ, לֹא נִתְּנָה כְּנֶף לִי.

מִלְפָּנֶיךָ כְּמִיּהוּתִי עַל סְפוּקָן הֵן נוֹתְרוֹת,
 כָּל עוֹד בְּהַכְּסֵפִי הֵיטֵב מִכָּאֵב לְבִי נִשְׁרָף לִי,
 וְהִיא – בִּי לֹא יָגֵס לְבָבָה כִּי אֲאַנַח מְרוֹרוֹת.

אחדים מן המפרשים סבורים כי סונטה זאת נכתבה בעת שהותו הראשונה או השנייה של פ' בווקלזו. אם כן, אפשר לפרש את השורה התשיעית לפי הפשט: בעודו ניצב על גבעה מגבעות ווקלזו, נשקף לו האור – כלומר, לאורה – ממרחקים, באביניון.

מקרח חי, צלול, בהיר ומלטש,
האש בה אשרף ובה אמס פורצת
והיא יבשה ערקי, את כל לחם מוצצת,
וכך באין רואים נפוג אני ותש.

המנות, שזרועו הניף כבר להלם,
כשאג אריה, פרעם כפת-שחקים זוּעֶפֶת,
רוֹדֵף את חיתי והיא לנוס שואפת
ואנכי ברחת ובאימה אדם.

חמלה ואהבה, מערבות יתרו,
עֵדֶן יָכְלוּ לַחֲצִץ כְּצֶמֶד עֲמוּדִים
בֵּין נֶפֶשׁ עֵיפָה וּבֵין מַכַּת הַמָּוֶת.

אבל לא אאמין, זאת לא אבחין בתו-
פני אויבתי-גברתי, זפת המחמדים;
אותה לא אאשים: רק גורלי עשה זאת.

קרח חי – היא לאורה.

חמלה ואהבה [...] **יכלו לחצוץ כצמד עמודים** – חמלה ואהבה מצידה של לאורה היו יכולות להרחיק ממנו את המוות, לסמוך אותו כשני עמודים.

לְעָרֵב לְקוֹוֹת, לְשָׁנָא זְרִיחַת-חֲמָה,
 כָּזֹאת, שְׁלֹוִים, הַסְּפִינוּ אוֹהֲבִים שְׁמֹחִים,
 לִי אֶף מִכְּפִיל הָעָרֵב דְּוִי וּמֵר-בוֹכִים,
 לִי שְׁעַת עֲלוֹת הַשַּׁחַר אֲשֶׁר פִּי-כַמָּה,

כִּי לֹא אַחַת נִגְלִים בָּהּ, בְּשַׁעַה עֲצָמָה,
 הַשְּׁמֶשׁ וּמִשְׁנֵה, שְׁנִים מְזֹרְחִים,
 שְׁלִיפָעָה נוֹהֵר הֵם כָּל-כָּף אַחִים,
 עַד מִתְאַהֵב הַשַּׁחַק עֲצָמוּ בְּאֲדָמָה,

כְּמַעֲשֵׂהוּ פְעַם, עֵת הָרֵאשׁוֹנִים
 בְּעֲנָפִים הוֹרִיקוּ, בָּא שְׁרָשֶׁם בְּלֵב,
 עַד כִּי זוֹלַת אֶהְבְּתִי יִתְרָה מִמֶּנִּי.

כֶּכָּה יִנְהַגוּ בִּי שְׁנֵי קְטָבֵי זְמָנִים:
 בְּדִין אֶת הַמְּבִיא לִי שְׁקֵט אַחֲבָב
 וּפְחַד וְשִׁנְאָה בִּי לְזֶה הַמְּעַנְנִי.

לכסוף לערב, לחעב – כדרכם המסורתית של האוהבים בימי הביניים, כפי שהתגלמה
 ב"שירי השחר" הפרובנסאליים (albas), שבהם נוהג המשורר האוהב לחרף את השחר
 העולה, ולפלל ללילה שיארך. המפרשים מביאים כאן שורות מן האפוס הלאטיני של פ'
 "אפריקה" (ספר ה, שורות 249-252):

אֶץ לְצֹלַל בְּמִצּוֹלַת הַיָּם הַגָּדוֹל, הָאֲטָלְנִטִּי,
 הַסְּפָרוֹס (חֵן הוּא עֲדוּי) וּמְבִיא אֶת הַלֵּיל, שְׁכַמְהוּ לוֹ,
 אֶפְס, גַּם יוֹם הוּא מְבִיא, אֲשֶׁר אוֹהֲבִים יִשְׁטְמוּהוּ,
 עֵת הוּא נוֹטֵל לוֹ אֶת שֵׁם הַכּוֹכָב הַשְּׁנוּא, הוּא לוֹקִיפֵר

[הספרוס – כוכב הערב, נוגה; לוקיפר – כוכב השחר (פירוש השם: "נושא האור")]

השמש ומשנה, שנים מזרחים – נפתחים שני מזרחים, בעלות השמש הממשית ובהיגלות
לאורה, המשולה כשמש.
[...] **השחק מתאהב באדמה**: עד כי השמים מאהבים באדמה בגלל לאורה, לא פחות
מאשר מתאהבת האדמה בשמים בגלל השמש (פירוש ליאופרדי).
כמעשהו פעם [...] – שוב נדרש כאן פ' למיתוס אפולו ודפנה. **הראשונים בענפים** –
כלומר, ענפי הדפנה (לאורו=לאורה), שבה התאהב אפולו.
וכך זולת אהבתי עוד יותר ממני – נושא חוזר ונשנה ב"קנצוניירה": אהבתו של פ'
ללאורה הפרידה אותו מעל עצמו.
[...] **שני קטבי זמנים** – הבוקר והערב.

(תרגום מאיטלקית והעיר: עמינדב דיקמן)